

Країни Латинської Америки: географічне положення, природні ресурси

1. Політична карта.
2. Природні умови та природні ресурси.
3. Населення.
4. Господарство.

1. Латинською Америкою вважають великий регіон між США й Антарктидою. Ці території називали «Індоамерикою», «Іспанською Америкою», «Ібероамерикою». Сучасна назва утвердилася з середини 30-х рр. XX ст. Територія Латинської Америки — 20,5 млн км², що становить понад 15 % площі суходолу світу. Тут проживають 523 млн. чол., тобто 8,4 % населення Землі. На сучасній політичній карті регіону налічується 46 держав і територій, з них 33 незалежних держави — члени ООН.

За рівнем економічного розвитку майже всі держави Латинської Америки *належать до країн, що розвиваються*. Лише Куба є країною з плановою економікою. Латиноамериканські країни, що розвиваються, різні за рівнем економічного розвитку. До нових індустріальних країн (НІК) відносять Бразилію, Мексику та Аргентину. До них наближаються Венесуела, Колумбія, Чилі. Більшість країн Карибського басейну, зокрема Багамські острови, Барбадос, належать до групи острівних країн, що мають високі прибутки і відомі своїми курортами та банківським бізнесом. Країнами середніх можливостей, які мають значний потенціал для економічного зростання, є, наприклад, Парагвай, Болівія, країни Перешийку. До групи найменш розвинених країн у регіоні відносять лише Гаїті — найбіднішу державу всієї Західної півкулі, де 85 % населення живуть за межею бідності, а понад 60 % громадян є безробітними та неписьменними.

За формою правління більшість латиноамериканських країн є республіками. Лише 9 країн мають особливу форму правління — держави у складі Британської Співдружності. До них належать Беліз, Ямайка, Барбадос, Гренада, Багамські острови та ін. За адміністративно-територіальним устроєм більшість держав Латинської Америки унітарні. Федеративними країнами є лише Бразилія (складається з 24 штатів/), Мексика (31 штат), Венесуела (20 штатів) та Аргентина (федерація 22 провінцій). Держави регіону дуже різняться за площею. До найбільших країн світу належить Бразилія, на яку припадає майже 42 % території Латинської Америки. Великими за площею країнами є також Аргентина, Мексика, Перу, Колумбія та Болівія.

А більшість країн Карибського басейну належать до групи карликів, їх площа не перевищує 1 тис. км². У Латинській Америці збереглися 13 залежних територій, які підпорядковані Франції (Гвіана, Мартініка, Гваделупа), Великій Британії (зокрема Фолклендські Острови, Ангілья), США (Пуерто-Рико, Віргінські острови США), Нідерландам (Аруба, Нідерландські Антильські острови).

Більшість держав Латинської Америки розташовані *на перетині найважливіших транспортних шляхів*, які сполучають Атлантичний океан з Тихим. Особливе значення для регіону має Панамський канал, через який пролягають головні міжнародні транзитні шляхи. Лише Болівія та Парагвай — континентальні держави, тобто не мають виходу до моря. Найважливішою особливістю політико-географічного положення Латинської Америки є сусідство із США. Це зумовило проникнення американських монополій у латиноамериканські країни ще наприкінці XIX ст., а також підкорення політики в регіоні інтересам США. Саме Сполучені Штати є головним партнером країн, що утворюють Організацію Американських Держав (ОАД). Більшість держав входять до політичної миролубної організації Рух неприєднання, а також беруть участь у роботі економічних угруповань: Латиноамериканської асоціації інтеграції (ЛААІ), Організації центральноамериканських держав. Латиноамериканської економічної системи. Формується Міжамериканська зона вільної торгівлі, яка об'єднає ринки США і Канади з латиноамериканським внутрішнім ринком. Ряд держав є членами організацій-експортерів нафти (ОПЕК), мідних руд (СИПЕК), бокситів (ІБА). Еколого-географічне положення регіону погіршується. Негативного впливу людини зазнає навколишнє середовище Амазонії, де відбувається інтенсивний процес знищення вологих екваторіальних лісів, приморських районів, де найбільше розвинена господарська діяльність, територій, що межують із США.

Усі держави Латинської Америки — *колишні колонії* європейських країн. Більшість з них здобули незалежність у першій половині XIX ст. Після відкриття Америки Христофором Колумбом у кінці XV ст. в регіоні з'являються володіння Іспанії (більшість територій) та Португалії (Бразилія). З XVII ст. починають свої колоніальні загарбання у Латинській Америці Велика Британія, Франція, Нідерланди. Проте їхні володіння були невеликими за площею. З кінця XIX ст. молоді суверенні країни Латинської Америки потрапляють у фінансову залежність від Сполучених Штатів Америки.

США навіть здійснюють територіальну експансію в регіоні. Так, Мексика після тривалої війни з ними втратила більшу частину своїх земель, а деякі острівні країни стали колоніями США.

У сучасних межах латиноамериканські країни існують із 40-х рр. XX ст. На розвиток господарства країн Латинської Америки значно вплинули фашистські режими, які тривалий час панували у Чилі, Парагваї, Уругваї, Сальвадорі, Гватемалі, Гаїті.

2. Латинська Америка — царство тропічної природи з надзвичайно своєрідним органічним світом та багатючими надрами. Їх систематичне вивчення почалося лише з середини XX ст., а детальні карти складені тільки для 1 % території.

Рельєф регіону досить складний. На заході від Мексики до Чилі тягнуться молоді сейсмічно активні гори Кордильєри — Анди. Вони є

значною перешкодою для освоєння території, але й скарбницею мінеральної сировини. Саме тут зародилися головні американські цивілізації доколумбівської епохи. Східна, платформна, частина Південної Америки зайнята величезними рівнинами. Тут важкодоступна, поросла екваторіальними лісами, Амазонська низовина межує з маловивченим лісистим Гвіанським плоскогір'ям та Оріноцькою низовиною. На сході материка простягається величезне, вкрите саванами та рідколіссям, Бразильське плоскогір'я, яке поступово переходить на півдні в безкраї степи (пампу) Ла-Платської низовини.

Кліматичні умови більшої частини регіону вирізняються високими температурами та вологістю. Близько 60 % території має надмірне зволоження, і лише 1/3 земель (частина Мексики та Аргентини) потребує зрошення.

Країни Латинської Америки дуже багаті на різні природні ресурси. Регіон забезпечений майже всіма видами мінеральних ресурсів. Тут часто трапляються їх поєднання, що є зручними для промислового освоєння. Деякі поклади корисних копалин визнані як унікальні.

З паливних ресурсів Латинська Америка має величезні запаси нафти і природного газу. Їх розробка дає понад половину вартості продукції гірничодобувної промисловості в регіоні. Найпотужніші нафтогазоносні басейни зосереджені в Мексиці та Венесуелі, досить значні є в Еквадорі, Тринідаді й Тобаго. Кам'яного вугілля в регіоні мало, до того ж воно низької якості, залягає незручно й експлуатується мало. Значне видобування урану для потреб власної енергетики ведуть Бразилія та Аргентина.

Латинська Америка має велетенські запаси *рудних ресурсів*. До щитів давньої платформи приурочені поклади залізних і марганцевих руд. 90 % видобутку та експорту яких припадають на Бразилію. Залізні руди тут вирізняються дуже високим вмістом металу і майже не потребують збагачення. Значні запаси залізних руд є також у Венесуелі. Руди кольорових металів в основному залягають у поясі складчастості Кордильєр — Анд.

Тут відомі значні поклади руд міді (Чилі, Перу, Мексика), срібла, свинцю та цинку (Мексика, Перу), олова (Болівія, Бразилія), золота (Колумбія, Мексика), сурми та ртуті (Мексика). Латинська Америка також надзвичайно багата на алюмінієві руди.

Провідні місця у світі за їх експортом посідають Ямайка (дає більш як половину бокситів регіону), Суринам, Гайана, Домініканська Республіка.

Значні поклади нерудних ресурсів мають лише деякі країни.

Водні ресурси Латинської Америки дуже значні, проте використовуються поки що мало. На близько 60 % площі регіону знаходяться найбільші річкові системи світу: Амазонка, Парана, Оріноко. В регіоні багато річок, придатних для судноплавства, проте вони використовуються мало. Гідроенергопотенціал річок залучений у господарське використання недостатньо. Його активне освоєння розпочалося в Бразилії на річці Парана.

Земельні ресурси Латинської Америки дуже різноманітні: від родючих чорноземів Аргентини та Уругваю до бідних щебенюватих ґрунтів гірських

пустель. Більш як половину площі регіону займають малородючі фералітні ґрунти амазонської сельви. Земельні ресурси Латинської Америки освоєні мало. Найбільш розорані степові масиви Аргентини.

Лісові ресурси регіону багаті. Амазонська сельва — найбільший у світі масив вологих екваторіальних лісів.

3. Для демографічної ситуації більшості країн Латинської Америки характерні *другий тип відтворення* населення та високі показники природного приросту, які нині вже мають тенденцію до зниження. Середній показник приросту в регіоні становить 20 чол./тис. Найвищий природний приріст — у країнах Перешийка: понад 27 чол./тис. Відтворення населення визначає особливості вікової структури: значну частку становлять діти (до 40 %) і невелику — літні люди (3-8 %).

Сучасна расова та національна структура населення регіону склалася в період колонізації шляхом змішування трьох основних рас: індіанців, європейців та африканців. Більшість країн Латинської Америки є однонаціональними. У них склалися різні, переважно іспаномовні, нації: мексиканці, кубинці, панамці, венесуельці, перуанці, чилійці, аргентинці тощо. Основою формування націй були креоли — нащадки європейських колонізаторів. Нині найбільше їх залишилося в Уругваї та Коста-Риці.

В інших країнах нації на 55-90 % складаються з представників мішаних рас: метисів, мулатів, самбо. }

Корінні жителі Америки, індіанці, є нащадками давніх, різних за мовою, культурою та зовнішніми ознаками, народів. Найвідоміші з них — нащадки майя, ацтеків та інків. Індіанців у Латинській Америці збереглося значно більше, ніж у США та Канаді. Вони становлять більшість населення Болівії, Гватемали та Парагваю, близько 40 % населення Перу та Еквадору, близько 12 % населення Мексики.

У більшості країн Латинської Америки сповідують християнство католицького напрямку.

У Латинській Америці склалися високий рівень та дуже швидкі темпи *урбанізації*. У другій половині XX ст. міське населення регіону зростало в 4 рази швидше, ніж сільське. Це явище тут назвали «міським вибухом».

У пошуках роботи люди переїзять із сіл у міста, а також з малих містечок до великих міст. Проте урбанізація в Латинській Америці набула хибного характеру, адже її темпи значно випереджають швидкість приросту промисловості, будівництва та сфери послуг. Тому всі міста регіону мають однотипну прямокутну забудову з діловим центром та хмарочосами, кварталами старого міста та перенаселеними околицями — кварталами суцільного жебрацтва.

Найвищий рівень урбанізації в регіоні — у Венесуелі (93 %), Уругваї (90 %), Аргентині (88 %), Чилі (84 %). У Латинській Америці швидко зростає кількість міст-мільйонників. Ще 50 років тому їх тут було 6, нині — близько 30. Навколо міст виникли великі міські агломерації. Уряди країн намагаються подолати негативні наслідки хибної урбанізації. Для цього вони

обмежують приплив мігрантів у великі міста, створюють нові робочі місця, ведуть будівництво житла, переносять столиці в інші міста.

4. Для сучасного господарства більшості латиноамериканських країн характерні деякі спільні ознаки. *По-перше*, економіка держав є багатоукладною, тобто в ній існує багато форм власності. На селі поряд із сучасним фермерським виробництвом, що використовує найману працю, є напівфеодальні пережитки у формі латифундій. У промисловості поряд із великими сучасними підприємствами збереглися кустарні, в яких зайнято близько 40 % робітників. Рівень безробіття високий. *По-друге*, для більшості країн регіону характерна вузька спеціалізація господарства, зорієнтована на експорт продукції до розвинених країн. Як правило, це монокультурне сільське господарство або монопродуктивна добувна промисловість. Вузьку спеціалізацію вдалося подолати лише кільком країнам завдяки залученню передових технологій, іноземних інвестицій та кредитів країн Заходу, зокрема Бразилії, Мексики, Аргентини, Венесуели, Колумбії та Чилі. На них припадає 80 % промислової продукції регіону.

З переважно аграрних вони перетворилися на індустріально-аграрні країни, в галузевій структурі господарства яких зростає частка машинобудування, електроенергетики, хімічної та легкої промисловості. *По-третє*, спостерігається велика залежність економіки латиноамериканських країн від іноземного капіталу США, Японії та країн Західної Європи. У регіоні розширюються філії промислових компаній розвинених країн. Особливо це стосується машинобудування. Значними є інвестиції країн Заходу в екологічно брудні виробництва, зокрема кольорову металургію. Основою паливної промисловості Латинської Америки є нафтова. Нафтопереробка здійснюється майже в усіх країнах.

В електроенергетиці раніше переважали теплові електростанції. Нині стрімко зростає частка ГЕС, які вже дають понад 60 % електроенергії регіону. З 19 найпотужніших ГЕС світу 7 працюють у Латинській Америці.

Чорна металургія набула найбільшого розвитку в Бразилії, Мексиці, Аргентині та Венесуелі. Нині вона стала експортною галуззю. Дешеву низькоякісну сталь вивозять до розвинених країн, де її використовують у переробній металургії. На власній сировині працює кольорова металургія. Її основною продукцією є мідь (Чилі, Перу, Мексика), свинець та цинк (Перу, Мексика), олово (Болівія), срібло (Мексика), алюміній (Бразилія, Аргентина, Суринам).

Машинобудування посіло провідну роль в економіці регіону, проте воно розвивається нерівномірно. 2/3 машин та обладнання Латинської Америки виробляють Бразилія, Мексика й Аргентина. Головне значення має автомобілебудування, 60 % продукції якого припадає на Бразилію. Тут у містах Сан-Паулу і Белу-Орізонті працюють філії німецьких, американських та італійських компаній. Важливе місце автомобілебудування посіло також у Мексиці й Аргентині. Суднобудування переважає на морських узбережжях Бразилії, Чилі, Мексики, Перу.

Хімічна промисловість досягла високого рівня в Бразилії, Мексиці й Аргентині, середнього — в Чилі, Перу, Венесуелі, Колумбії, Кубі. Переважають нафтохімія, синтез мінеральних добрив, парфумерна та фармацевтична галузі.

Лісова промисловість регіону базується на потужних місцевих ресурсах. Проте більша частина деревини вивозиться в не переробленому стані. Близько 1/4 продукції галузі виробляє Бразилія, за нею йдуть Мексика та Чилі. Бразилія є найбільшим у світі експортером деревного шпону із цінних порід дерев, який використовується для оздоблення меблів.

За кількістю працівників на першому місці в регіоні залишається харчова промисловість. Головна її галузь — *цукрова* — особливого розвитку набула на Кубі, у Бразилії, Мексиці, Колумбії, країнах Карибського басейну.

Сільське господарство залишається важливою галуззю економіки більшості країн. У його галузевій структурі переважає рослинництво.

Оброблювані землі становлять лише 5 % території. У дрібнотоварному секторі вирощують споживчі культури: кукурудзу, маніок, банани, картоплю, чорну квасолю. Високотоварний сектор спеціалізується на культивуванні експортних рослин. Вирощуванням цукрової тростини вирізняються Куба, Бразилія, Мексика; кави — Бразилія та Колумбія; какао — Домініканська Республіка, Бразилія, Еквадор; пшениці — Аргентина; бананів десертних сортів — Еквадор та країни Перешийка; бавовнику — Мексика, Бразилія, Парагвай.

Тваринництво Латинської Америки має переважно інтенсивний характер і м'ясне спрямування. Безперечними лідерами за експортом цієї продукції є Аргентина й Уругвай. Зокрема, вони дають 2/3 експорту яловичини регіону, а за поголів'ям овець та настригом вовни Аргентина поступається лише Австралії та Новій Зеландії. В гірських районах Перу, Еквадору, Болівії заради вовни розводять лам і альпака.

Транспорт регіону розвинутий недостатньо. Міждержавних доріг мало. Найбільша довжина залізниць — у Бразилії та Аргентині. Найважливішими трансконтинентальними автомагістралями є Трансамазонське (через Бразилію і Перу) та Панамериканське шосе (від кордонів США до Аргентини). Морський транспорт відіграє вирішальну роль у зовнішніх економічних зв'язках.

Завдання для самоконтролю

- 1. Як сформувалася сучасна політична карта регіону?*
- 2. Охарактеризуйте природні ресурси Латинської Америки.*
- 3. Які особливості демографічних процесів існують в Латинській Америці?*
- 4. Яка доля корінних жителів регіону?*
- 5. Вкажіть на особливості процесу урбанізації Латинської Америки.*
- 6. Визначте провідні галузі, спеціалізації латиноамериканських держав.*

